

Національний заповідник "Софія Київська"

Уляна Головчанська

75-річна історія у музейних виставках

У 2009 році Національний заповідник "Софія Київська" відсвяткував 75-у річницю з часу свого заснування. З цієї нагоди протягом року проводилось багато різних культурних заходів, організовувались ювілейні виставки.

Так, самовідданій праці реставраторів Софійського собору було присвячено виставку **"Пам'ятки Національного заповідника "Софія Київська": реставратори і реставрація. До 75-річчя заснування Заповідника"**. Це перша

Auf Beschluss des internationalen Kuratoriums
wird die

**EUROPA - GOLDMEDAILLE
FÜR DENKMALPFLEGE**

die von der Stiftung F.V.S. zu Hamburg
für hervorragende Verdienste um die Bewahrung
des baulichen Erbes der europäischen Völker
zur Verfügung gestellt wurde,

für das Jahr 1987

dem

**MUSEUM
DER
SOPHIEN-KATHEDRALE**

KULIW, UKRAJINISCHJE SSR

verliehen. / Das über diese europäische Auszeichnung
entscheidende internationale Kuratorium
wollte mit seinem Beschluss den Träger der vorbildlichen
Restaurierung der ehrenwürdigen Sophien-Kathedrale
und des sie umgebenden Komplexes historischer Bauten
Ehre und höchste Anerkennung erweisen.

виставка, на якій демонструвалися унікальні документи, фотографії та речі, пов'язані з діяльністю фахівців – реставраторів стародавніх сакральних споруд, які стояли біля витоків великої справи збереження пам'яток нашої духовної та історико-культурної спадщини. Це І. Моргілевський, П. Юкін, Л. Калениченко, О. Плющ, Є. Мамолат, В. Бабюк, О. Єрко, А. Марампольський, П. Редько та ін. З великою шаною і вдячністю було згадано Л. Тоцького та його безцінні роботи – копії мозаїк

**В. Кричевський. Проект житлового будинку.
Перспектива. 1934. Папір, олівець, акварель, туш.**

**Диплом та Європейська Золота медаль за збереження
історичних пам'яток. 1967 р.**

Софійського собору, які він зробив для Заповідника, відзначено неоціненний вклад у відродження цієї пам'ятки науковців, реставраторів: І. Дорофійенко, В. Подкопасвої, В. Корнєєвої, Є. Лопушинської, В. Отченашка, О. Лісаневича, В. Рибчинського, І. Антоненка, а також сучасну бригаду реставраторів монументального живопису Софії Київської на чолі з А. Остапчуком, співробітників відділу реставрації та реабілітації об'єктів Софійського заповідника, яким керує В. Кириленко, та багато інших.

В рамках святкування 75-річчя Заповідника відбулося відкриття виставки **"80 років створення музею "Кирилівська церква"**. Святкування ювілею та виставка були

Василій Великий (копія мозаїки XI ст. з Софійського собору у Києві). Л. Тоцький 1985–1986 рр. Синтетична смола, смальта, природне каміння.

Митра Рафаїла Заборовського. XVIII ст. Знайдено під час дослідження поховання митрополита в 1936 р. Реставровано в 2007 (з фондів Заповідника).

Є. Яхненко. Проект житлового будинку Міськради. Перспектива. Київ. 1935. Папір, олівець, акварель.

організовані вперше за всі роки існування музею в залах "Хлібні" — пам'ятки архітектури XVIII ст. Національного заповідника "Софія Київська".

Відвідувачі мали можливість ознайомитися з фотодокументальними матеріалами становлення та розвитку цього важливого музейного осередку, етапами дослідження та реставрації Кирилівської церкви, з новітніми археологічними та археографічними знахідками науковців, побачити на картинах художників С. Ігнатенка, Н. Кононенка, А. Боровікова, М. Швидкої як виглядали інтер'єри цієї пам'ятки впродовж XX століття. На виставці експонувалися копії фресок XII ст. (автор — П. Редько), проект реконструкції Кирилівської церкви Ю. Асєєва, стародавні церковні книги тощо.

Відкриття виставки стало доброю нагодою згадати тих, хто був причетний до вивчення, збереження і реставрації цієї унікальної пам'ятки, до створення та функціонування музею — їхні імена назавжди залишаться в музейному літописі.

На святкуванні ювілею та відкритті виставки було також представлено електронний варіант історії становлення та розвитку музею "Кирилівська церква", який відтепер постійно використовуватиметься під час екскурсій.

Великий інтерес у відвідувачів викликала виставка **"Проекти цивільних будівель України 30-х років XX століття"** (з фондів Національного заповідника "Софія Київська").

З часу заснування Заповідника у 1934 році сформовано велику фондovu колекцію архітектурної графіки. Більшість проектів відображають етапи вітчизняного будівництва. Частина з них була репрезентована на виставці й датується 30-ми роками XX ст. У цей період архітектори працювали над розробкою генеральних планів Дніпропетровська (1933 р.), Харкова (1936 р.), Києва (1936 р.), Ворошиловграда (Луганська), Запоріжжя, Жданова (Маріуполя), Кадіївки та інших міст. Для виставки було відібрано роботи, на яких представлені проекти споруд промислового, житлового та громадського призначення. В них повною мірою втілено архітектурні та естетичні уподобання того часу (про-

Польські та українські фахівці, які брали участь у реконструкції Царських врат головного іконостаса Софійського собору. 2008 р.

Реставрація мозаїк склепіння центрального купола Софії. Зліва направо: Л. Калениченко, О. Плющ, Л. Тоцький. 1957 р.

На хорах Софійського собору. 1982 р. Реставратори: П. Редько, А. Остапчук, В. Степанов.

екти книжково-журнальної фабрики ім. Фрунзе у м. Харкові В. Андреева, локомотивного комбінату в м. Ізюмі Харківської області І. Хазановського і П. Соколова та інших промислових і житлових споруд).

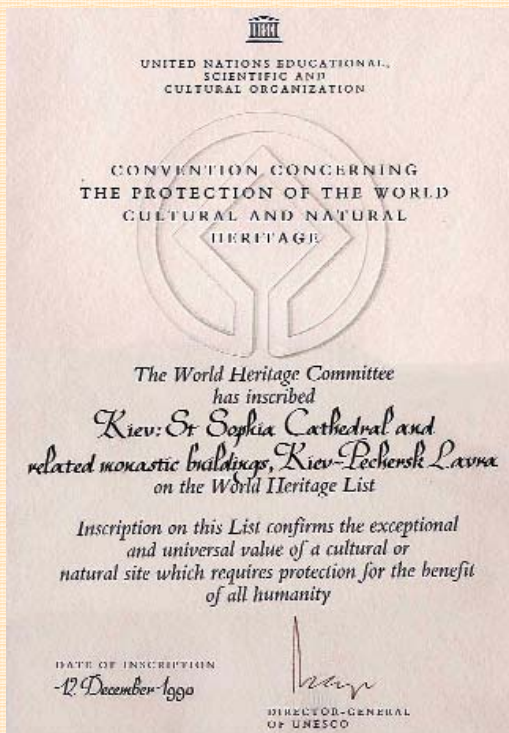
Цікавими були проекти житлових будинків в Дніпропетровську, Запоріжжі, Одесі, Харкові, що виконані архітекторами М. Холостенком, В. Самодригою, Г. Орловим, О. Бекетовим та ін., які вирізнялися завершеністю композиції та високою економічністю, застосуванням місцевих будівельних матеріалів. На прикладах цих проектів відвідувачі ознайомилися зі становленням нових архітектурних традицій, коли велика увага приділялася зведенню багатоповерхових будинків, що докорінно змінило архітектурний вигляд багатьох міст України.

Продовженням ювілейних виставок стала **експозиція в нартексі Софійського собору**, яка знайомить відвідувачів з багатовіковою історією Софії Київської. Пропонується до уваги нова наукова концепція бачення Собору, побудована на ґрунтовних дослідженнях науковців — працівників Заповідника. Цікаво, аргументовано і нетрадиційно розповідається про час виникнення св. Софії, її архітектуру, живопис, історичну долю пам'ятки, усипальню великих князів та представ-

Свідцтво про включення Софійського собору та прилеглих монастирських споруд XVIII ст. до Списку всесвітньої спадщини ЮНЕСКО. 1990 р.

Фрагмент літургійного вбрання XIII ст. з поховання митрополита Кирила II (з фондів Заповідника).

ників духовенства в Соборі, саркофаг князя Ярослава Мудрого тощо.

Окремий розділ — музейна сторінка в історії пам'ятки, де показано роль музею у відродженні Софії Київської як загальнонаціонального духовного центру.

Один із стендів присвячений плеяді вчених, які досліджували історію, архітектуру, монументальний і станковий живопис, декоративне вбрання, написи-графіті св. Софії. Це, зокрема, митрополит Київський Євгеній Болховітін, який започаткував дослідження видатної пам'ятки. Його справу продовжили П. Лебединцев, Д. Айналов, Є. Редін, І. Моргілевський, М. Каргер, В. Лазарєв, В. Левицька, Г. Логвин, Ю. Асеев, С. Висоцький, Н. Нікітенко, Ю. Коренюк та інші.

Значний вклад у справу відродження Софії Київської внесли директори Заповідника: І. Скулєнко, О. Повстенко, Г. Говденко, М. Кресальний, В. Ачкасова, Н. Куковальська. Під їхнім керівництвом впродовж багатьох років здійснювалися масштабні роботи з ремонту, реставрації та дослідження пам'яток Заповідника, організовано науково-дослідну, експозиційно-виставкову, видавничу роботу тощо. Тому окремий розділ в експозиції присвячений саме їм.

У виставкових вітринах нартексу також можна побачити монографії, наукові та науково-популярні праці наукових співробітників Національного заповідника "Софія Київська".

Фрагмент експозиції виставки "80 років створення музею Кирилівська церква". В центрі — робочий табурет М. Врубеля.

